

DOI: [https://doi.org/10.18524/2410-2601.2023.2\(40\).307209](https://doi.org/10.18524/2410-2601.2023.2(40).307209)

УДК 1(091)(430); 13.001.1

Олександр Кирилюк

**ТРАНСПАРЕНТНИЙ ЕМАНУЕЛЬ. Е. КАНТ І В. ШИНКАРУК:
КРЕАТИВНІСТЬ ГЕРМЕНЕВТИЧНОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ**

Мудрувати тексти німецької класичної філософії переказувались з метою їхньої адаптації для непідготовленого читача багато разів. Володимир Шинкарук у своїй книзі про Канта, що вийшла п'ятдесят років тому та не втратила своєї актуальності не просто переказує «Критику чистого розуму», а дає її герменевтичну інтерпретацію. Креативне тлумачення ним основної роботи Канта оявило ті її смисли, які у переказі передати неможливо. В. Шинкаруком було, по суті, створено новаційний концентрований смисловий контент, який відрізняється від оригіналу цілковитою транспарентністю. Завдяки цьому автор читає лекції для аспірантів інститутів НАН України, у результаті чого вони засвоюють базові ідеї Канта і без спеціальної підготовки. У статті роз'яснюється значення ключових термінів філософії Канта, розповідається про структуру «Критики чистого розуму», аналізуються роль пізнавальних засобів на рівні трансцендентальних естетики, аналітики та діалектики. Особливу увагу присвячено спростуванню марксистського викривлення вчення Канта про річ-у-собі як форми агностицизму. Показано смисл кантівського постулату про обмеження розуму для того, щоб дати місце вірі та причину формулювання ним свого категоричного імперативу. Статтю написано на методичну допомогу аспіранта для підготовки до складання кваліфікаційного іспиту з філософії, але вона може бути цікава всім, хто хоче скласти первісні уявлення про філософське вчення Канта.

Ключові слова: Кант, Шинкарук, «Критика чистого розуму», трансцендентальна філософія, річ-сама-по-собі, агностицизм, категоричний імператив.

У рік 300-річчя від дня народження І. Канта принагідно буде згадати ще про один «золотий» ювілей – 50 років з дати видання книги академіка Володимира Іларіоновича Шинкарука «Теорія пізнання, логіка і діалектика І. Канта (І. Кант як родоначальник німецької класичної філософії)». Коли у 1976 році я поступив до аспірантури в Інститут філософії Академії Наук України мій науковий керівник В. І. Шинкарук подарував мені цю свою книжку зі зворушливим дарчим написом «Сину мого друга Сергія Олександрю Кирилюку».

Хто вчився на філософському факультеті Шевченкового університету має добре пам'ятати курс «Німецька класична філософія» (НКФ) як чи не найважчий з усіх курсів. Жартували, що як на технічних факультетах після здачі «опору матеріалів» студент може одружуватися, так на філософському факультеті студент міг одружуватися після здачі НКФ.

Я пам'ятаю затишний читальний зал історичної бібліотеки у Києво-Печерській лаврі, де ми, третьокурсники, при м'якому світлі настільних ламп під куранти великої лаврської дзвіниці, котрі щочверть часу нагадували

про швидкоплинність часу, до дзвінка, що за 15 хвилин сповіщав про закриття бібліотеки о 22-гій годині, засиджувались за «Критикою чистого розуму». Хто тримав у руках цю велику книгу, знає, що дістатись до глибинних смислів, що їх висловлював у ній Імануель Кант, через хитросплетіння речень та хащі термінів було майже неможливо. Цей складний текст просто не засвоювався, суть написаного було важко збагнути, хоча якась поверхнева інформація запам'ятовувалась і могла бути переказана на іспиті, що й давало можливість його більш-менш успішно скласти.

І тут переді мною у книзі Володимира Іларіоновича розкрився магічний світ Імануеля Канта. В. Шинкарук не просто переказував зміст його вчення, і не просто адаптував його для тих, для кого він був занадто непростим. У цій книзі він насправду дав креативну герменевтичну інтерпретацію цього твору, котра, як відомо, часто виходить за межі того змісту, якого хотів висловити герменевтично інтерпретований автор.

Безумовно, так глибоко проникнути у суть одного ж з найскладніших творів світової філософії було б неможливо, якби Володимир Шинкарук детально не розібрав його структуру. Повільно, крок за кроком, я йшов за його думкою, і поступово переді мною у своїх найдрібніших деталях вимальовувався той грандіозний «баштовий годинник», всі «частини механізму» якого були між собою логічно бездоганно узгоджені (дослідники Канта часто порівнюють структуру «Критики чистого розуму» зі складним устроєм баштового годинника). На окремому аркуші дрібними літерами та в схематичній скрупульозно відтворив цю структуру, і даний великий твір представ переді мною цілком зрозумілим і прозорим. Настільки прозорим, що я міг, маючи за план цей для збереження копійований на ксероксі аркуш, прочитати для аспірантів лекцію про Канта не на одну годину. Я й зараз, але вже без цієї підказки, обов'язково читаю у нормативному курсі філософії для аспірантів НАН України таку лекцію, особливо акцентуючи на його ідеї активності людського пізнання та вченні про «річ-саму-по-собі» та «річ-для-нас», спростовуючи невірне його тлумачення марксизмом, котре зводилось до огульного звинувачення незрівнянно розумнішого за цих своїх критиків філософа в агностицизмі при повному ігноруванні його оптимістичного передбачення того, що наука ще здивує нас великими відкриттями. Агностики такого сказати не міг.

Якщо коротко викласти зміст цієї лекції, то він буде таким. По-перше, з'ясується, чому мова йде про «чистий» розум. Кант поставив за мету виявити, якими пізнавальними здібностями володіє наш розум (а також почуттєвість та розсудок) як такий, безвідносно до конкретного пізнавального процесу. Це пояснюється на прикладі «ключа» та «замка», або, в сучасному варіанті, «комп'ютерної програми» (розум) та «файлу» (дійсності), коли ставиться питання, чи «підходить» цей «ключ» до «замка», або чи здатна дана «програма» відкрити даний «файл». За це Канту дорікали у тому, що він прагнув навчитися плавати, не заходячи у воду, хоча насправді такий методологічний прийом є цілком виправданим.

За тим розкриваються основні терміни та принципи кантівської філософії, зокрема, термін «*трансцендентальний*» та принцип *апріоризму*. «Трансцендентальною» Кант називав як всю свою філософію, так і окремі розділи своєї основної праці. Цей термін, по суті, означає «те, що обумовлює саму можливість пізнання». Приміром, умовою пізнання кольорів є наявність у нашому оці «колбочою» – одного з двох типів фоторецепторів, завдяки яким ми здатні сприймати кольори. Для Канта у його роботі стояла задача виявити ті «колбочки» у наших почуттях, розсудку та розумі, котрі обумовлюють загальну можливість пізнання світу.

Не менш важливо зрозуміти відмінність понять «трансцендентальний» від термінологічно схожих понять – «трансцендентний» (ці два терміни часто плутають) та «трансцендування». «Трансцендентний» несе у собі сенс «потоїбічний». Так, Бог по відношенню до нашого світу є «трансцендентним». Термін «трансцендування» вживається разом із поняттями «людина» та «світ», коли під «трансцендуванням людини у світ» розуміється її вихід за власні фізичні тілесні границі у вигляді створення своїх штучних органів (техніки), соціальних структур, знакових речей, культурних форм тощо, котрі разом утворюють другий, неприродний світ, світ людини.

«Апріоризм» Канта полягає у тому, що виділені ним пізнавальні здібності почуттєвого пізнання, розсудку та розуму він вважав вродженими, «додосвідними», апіорними. Вони є «*формами*» нашого пізнання. На відміну від них «*material*» (предметний зміст) нашого знання отримується від зовнішнього світу. Цей матеріал є невпорядкованим, хаотичним, але притаманний йому «хаос» завдяки нашим «трансцендентальним» формам впорядковується. Саме у даному сенсі слід зрозуміти його вислів «*розум приписує закони природі*», що його критики-матеріалісти розцінили як самоосвічення у суб'єктивному ідеалізмові, хоча насправді так воно і є. Приміром, для тварин музикальна мелодія є лише хаотичним набором звуків, часом неприємних, від чого деякі собаки іноді під музику «співають», тоді як людина сприймає мелодію як нерозривну послідовність звуків, де попередня нота чи акорд вже зникли, а наступні ще не зазвучали. Для сприйняття звуків як мелодії потрібна участь нашої свідомості. Теж саме стосується «розумності» ока, а також сприйняття часу та простору. На перших днях життя немовлятко сприймає світ у «перегорнутому» вигляді, лише потім він «стає з голови на ноги», і цей факт показує, що просторові параметри «верху» та «низу» не дані об'єктивно, а залежать від нашого сприйняття. Відносно цього я маю особистий досвід. Колись я прокинувся у кімнаті, де лунала музика. Перші секунди після ще не повного прокидання я чув якійсь какофонічний шум, і тільки після остаточного виходу зі сну, цей невизначений звуковий фон почав сприйматися мною як мелодія.

Структура книги Канта відповідає тим пізнавальним здібностям, про які вже говорилось – *почуттєвому пізнанню, розсудку та розуму*. Відповідно, перший розділ носить назву трансцендентальної *естетики* (так за часів Канта називалось не наука про прекрасне, а все, що відноситься до

почуттєвого пізнання), другий – трансцендентальної *аналітики*, і третій – трансцендентальної *діалектики*. Кожному з цих видів пізнання відповідають певні апіорні пізнавальні форми. Для естетики це простір та час, для аналітики – категорії, а для діалектики – ідеї.

Про впорядкування даних, котрі чуттєво сприймаються (звуків) за допомоги такої апіорної форми *почуттєвого пізнання*, як час, ми вже щойно згадували. На рівні *розсудку* ми пізнаємо світ, судячи про нього на підставі суджень, а сама можливість суджень визначена тим, що в основі кожного з їхніх видів лежить певна категорія. Так, категорія «буття» дає нам можливість фіксувати наявність властивості речі або визначати її родову приналежність, приміром, «мідь є придатною для виготовлення статуї» чи «мідь є металом», що у формально-логічного запису виглядає як « $S \in P$ ». Якби зв'язка «є» у наших висловлюваннях не існувала, то ми не були б здатні пізнати властивості речей чи давати їм узагальнені визначення. Те ж саме стосується й інших категорій розсудку, у складі якого є багато інших подібних «ключиків», котрі «відкривають» нам закритий «замок» дійсності і роблять пізнання світу можливим.

До них відноситься й так звана «трансцендентальна єдність апперцепції». Під цим «страшним» поняттям криється проста річ – у нашій свідомості є дещо таке, «що синтезує різноманітний зміст сприйнятів та уявлень у деяку цілісність, у єдиний предмет, мислимий як об'єктивна реальність. Кожне з окремих сприйнятів та уявлень того чи іншого явища, наприклад, дерева, має різноманітний зміст (дерево може сприйматися і як високе, і як низьке, таке кольору та іншого, цієї форми та іншої тощо). Єдиним, що може, на думку Канта, зв'язати, «синтезувати» весь цей зміст суб'єктивного чуттєвого сприйняття в поняття про певний предмет (наприклад, про те саме дерево), це трансцендентальна апперцепція. Вона є умовою пізнання, що передує всякому пізнанню. Без неї неможливе ні мислення, ні досвід як такий» [Шинкарук 2000: 124]. Що це так, видно з відомих психологічних забавлянок, коли у малюнку олівцем можна побачити дві різні картинки. У залежності від того, яким чином наша свідомість «згуртує», зведе в єдність розрізненні рисочки, ми можемо бачити або молодшу жінку, або стару. Так само відбувається й при пізнанні різних структурно розпорощених *об'єктів* природного світу, коли завдяки трансцендентальній єдності апперцепції формується визначений, зібраний у певну цілокупність *предмет*.

Окрім цього, трансцендентальна єдність апперцепції полягає ще й у тому, що у процесі пізнання ми маємо зберігати свою суб'єкту собітотожність. Якби ми з кожним пізнавальним актом її втрачали, ми не змогли б утримувати в єдності послідовність процесів, що ми їх пізнаємо. Тобто, трансцендентальна єдність апперцепції нашого розсудку забезпечує можливість неперервності нашого пізнавального досвіду, і залежить вона не від неперервного існування речі в її змінах, а у нашій здатності утримувати у межах нашого суб'єктивного «Я» неперервність цих змін. Для невігласів від філософії це начебто є підставою для звинувачення Канта у

суб'єктивному ідеалізмові без розуміння того, що неперервність існування речей може бути зафіксована лише за умов неперервності нашого пізнавального досвіду – «дискретний», не тотожній собі суб'єкт цю неперервність просто не міг би утримати, кожне нове «Я» фіксувало б фрагментарний відтінок існування речі і не могло б зв'язати минулий етап її існування з теперішнім, а теперішній – з майбутнім. Це утримування проذовується і тоді, коли річ переходить від руху до спокою, і навпаки, тоді як деякі тварини, приміром, жабки, бачать лише ті речі, котрі рухаються. Для них кожний відновлений рух об'єкту полювання є, по суті, появою іншої, нової здобичі.

Ще один такий «ключик» – це «трансцендентальні схеми розсудку». Кант показав, що ми не дзеркально відображаємо об'єкт пізнання, а активно відтворюємо його у своїй свідомості. Трансцендентальна схема розсудку становить собою певне правило, за яким «будується» пізнавальний предмет. Приміром, число п'ять у такому випадку розуміється не як разом дані п'ять точок (це – образ «п'ятірки»), а як правило додавання до першої одиниці ще чотирьох одних. Правоту Канта підтвердила сучасна когнітивна психологія, яка експериментально довела, що навіть чуттєвий образ відтворюється за допомогою активної його побудови нами. Наприклад, мікродатчики, встановлені на очах, показали, що за долі секунди вони «оббігають» по контуру весь предмет, який ним сприймається. Цю правоту визнавав навіть К. Маркс, за яким недолік усього попереднього йому матеріалізму полягав у тому, що предмет пізнання розумівся ним не суб'єктивно.

Суб'єктивність нашого пізнання у Канта доводилась також поділом речей на *речі-у-собі* та *речі-для-нас*. Утім, деякі «вожді» марксизму, такі як Енгельс та Ленін, так і не зрозуміли суть цього поділу. Думку Канта про те, що ми ніколи не дізнаємося, якою є *річ-сама-по-собі*, вони витлумачили так, начебто це є позиція махрового агностика, і запевняли усіх із самовпевненістю дилетантів, що *річ-у-собі* у процесі пізнання стає *річчю-для-нас*, і те, що колись було непізнаним, зрештою, пізнається.

Насправді Кант мав на увазі зовсім інше. За ним, ми безпосередньо зі світом речей не стикаємося. Тут він розвинув думку Дж. Берклі про те, що колір речі не приналежить її об'єктивно, що коли ми бачимо, приміром, білу стіну, то її «білизна» є нашим суб'єктивним сприйняттям.

Важливо відмітити, що у Канта здебільшого термінологічно йдеться не просто про «річ-у-собі», а про «річ-саму-по-собі», і у сучасних виданнях його творів вживають саме останній переклад з огляду на те, що «*Ding an sich*» зустрічається у них значно рідше, ніж «*Ding an sich selbst*», котре панує у німецькому тексті.

Суть позиції Канта полягає у тому, що ми не знаємо і ніколи не узнаємо, якою є річ сама по собі через те, що вона дана нам у пізнавальних актах, котрі є результатом взаємодії об'єктивних властивостей предметів і явищ та наших пізнавальних здібностей: якби ці здібності були іншими, то й знання про даний предмет було іншим. Так, бджоли бачать квітки в ультрафіолетовому спектрі. Питається, яким же є «справжній» колір цих квіток? Механізм зору

бджіл дає картину, котра відрізняється від нашої, хоча квітки при цьому не змінюються.

Наше знання зовнішнього світу у певному сенсі залежить від нас самих, тому що ми пізнаємо світ опосередковано, через наші пізнавальні здібності. Тому в істинному твердженні «Ця квітка червона» ми узгоджуємо поняття «червоне» не з самою річчю, а з тим чуттєвим образом, що виникає у нашій свідомості внаслідок обробки мозком чуттєвих зорових даних, а вони, незаперечно, є суб'єктивними. Сіль у солонці не є солоною сама по собі, а цукор у цукерниці – солодким сам по собі, і обидві ці речі не є білими самі по собі. Це й є той «суб'єктивізм» за що І. Канта критикували «філософи» від комунізму.

Імануель Кант був цілком правий, коли твердив, що дійсність не може бути нам дана інакше, ніж через наші суб'єктивні форми його відтворення (у тому колі й поняттєві), тоді як якими є речі самі по собі ми ніколи не дізнаємося. Це так, тому що як тільки ми починаємо дану річ пізнавати, вона охоплюється нашими пізнавальними здібностями та заломлюється крізь них, і знання про дану річ буде знанням не про річ, так як вона існує сама по собі, незалежно від нас, а про річ, властивості якої заломились крізь призму нашої пізнавальної організації.

Коли марксистські критики Канта пробують спростувати це твердження вказівкою на те, що *річ-у-собі* у процесі поглиблення пізнання перетворюється на *річ-для-нас*, і невідоме та непізнане стає відомим та пізнаним, вони виказують повне нерозуміння того, про що говорять. За приклад вони брали відкриття фарби у кам'яновугільному дьогті. Спитаємо їх, а що, колір цієї фарби належить їй самій об'єктивно, незалежно від нас? Навіть коли перехід від *речі-самої-по-собі* до *речі-для-нас* і відбувається, це не означає що ця вперше відкрита річ чи властивість виказала нам себе без нашої суб'єктивної участі. Отже, І. Кант, попри твердження його ідеологічно заангажованих критиків, визнавав можливість пізнання світу за допомогою категорій, хай і в їхньому «емпіричному» застосуванні та у «суб'єктивній» (іншої і бути не може) формі.

Третій розділ кантівської книги присвячений розгляду нашого пізнання на рівні *розуму*, і формами цього пізнання є *ідеї* та *умовиводи*. Він ставить питання, як можливі чиста *космологія*, чиста *психологія* та чиста *теологія*. Відповідно, об'єктом пізнання тут є Всесвіт, Душа та Бог. Конкретизуються ці питання у проблеми, чи має Всесвіт початок у часі та просторі, або не має, чи володіє наша Душа свободою волі, чи всі її дії зовнішнім чином детерміновані, і чи є у світі Вища Істота. Зрозуміло, що ці об'єкти не дані нам емпірично, і мова йде вже не про об'єктивно-наукове, а про метафізичне, уможливлене пізнання. Роль розуму тут полягає у тому, щоб за допомогою своїх ідей скерувати категорії розсудку на осягнення безпосередньо не даних предметів. Кант писав, що якщо чистий розум і спрямований на предмети, то він все ж таки не має безпосереднього стосунку до них, а відноситься тільки до розсудку, який дійсно має справу з предметами [Кант 2000: 219].

Слід зазначити, що поняття «діалектики» мало у Канта негативне значення, оскільки за формально-логічним законом, на якого він спирався, про одну й ту ж саму річ неможливо висловлювати протилежні твердження. Але при пошуку відповіді на вказані запитання так і сталося – логічно бездоганно доводилось, що Космос має та немає початок у часі та просторі, що Душа має та не має вольної волі, а буття Боже є очевидним та, одночасно, не очевидним. Ця ситуація отримала у Канта назву «антиномії чистого розуму». Варто примітити, що у Гегеля, як відомо, оцінка діалектики «змінила свій полюс», і він повернувся до давнього її розуміння як вчення про онтологічні (а у нього вони були одночасно і логічними, і пізнавальними) протилежності у стані протиріччя, котре, за ним, «веде вперед», є способом розвитку усього, всюди і завжди. У цьому сенсі взаємовиключні твердження у їхній єдності у сучасній науці, зокрема, космології, «легалізувались» у твердження про те, що Всесвіт є нескінченим, але обмеженим.

І тут Кант виступив дійсно як агностик, зробивши висновок, що розум не здатен відповісти на вказані запитання. Заперечення ним можливості пізнання *розумом* він сформулював вкрай образно: «Розум ... намарне розправляє свої крила...» [Кант 2000: 348]. На підставі переконаності у неможливості розуму давати несуперечливі відповіді на поставлені питання Кант твердив, що коли ідеї розуму обертають категорії розсудку, йому підпорядковані, на вказані умоглядні предмети, то останні перестають бути регуляторами розсудку та перетворюють наше знання на оману.

В. Шинкарук підводить читача до думки, що на підставі розуму виникає не досвідно-наукове, а філософське, отже, ненаукове знання і, відповідно, три «метафізичні» його види – трансцендентальні космологія, психологія та теологія. За ним, Кант доклав умовиводи цих трьох «наук», котрі спирались на категорії розсудку до того, що не дано нам ні в якому досвіді – до світу у цілому, субстанції духовних явищ та до божественної першооснови всіх речей, але тут категорії розсудку «не компетентні» і такий дослідницький прийом є невірним [Шинкарук 1974: 119].

В. І. Шинкарук показав, що проблеми при розгляді пізнавальних можливостей *розуму* у І. Канта виникли внаслідок неправомірного ототожнення наукового та метафізичного, філософського та теологічного знання, котрі є теоретичною складовою багатовікового світоглядного узагальнення фундаментальних установок у відношенні «людина – світ». Відповідно, наукове знання в ідеалі дає *істину*, а філософсько-світоглядне – *правду*, котра, як відомо, у кожного своя. Ця відмінність була окреслена К. Р. Поппером, який провів демаркаційну лінію між цими двома видами знання. Ознакою науковості знання є можливість його спростування (фальсифікації), тоді як ненаукові, філософсько-світоглядні постулати неможливо ані довести, ані спростувати. Внаслідок цього виникають протилежні твердження стосовно предмету даного знання, кожне з яких отримує рівнозначну логічну аргументацію.

Прихильники протилежних поглядів попадають у таку епістемологічну ситуацію, коли противники, використовуючи раціонально-логічні аргументи, спрямовують їх на доказ своїх світоглядних *переконань*, яких вони не просто *знають*, а у які *вірять*. Очевидно, саме у такому сенсі, слід розуміти тезу І. Канта про те, що він *посунув розум, щоб дати місце вірі* (за що його безпідставно звинувачували ще й в обскурантизмі). І. Кант розрізняв віру доктринальну та моральну. Віра у Бога не є знанням, «ніхто не зможе хвастати, нібито він знає, що є Бог...» [Кант 2000: 468]. З цього стає зрозумілим слова І. Канта про надання переваги вірі перед розумом. Переконання такого гатунку є не логічною, а моральною достеменністю [Кант 2000: 469]. Те ж саме стосується нерелігійної *віри* як *переконання*, яке приймається без зауважень та критики, оскільки світогляд має за свою підставу не чуттєве дані і не теоретичні наукові наробки, а *віру* як світоглядне узагальнення ставлення людини до світу.

Який же вихід з виявленої ним неможливості несуперечливо пізнати світ у цілому, людську Душу та Бога знайшов І. Кант? Попри те, що існування Бога довести неможливо, релігія виконує позитивну морально-регулюючу функцію, і через це може бути прийнята і без доказів. Ця думка втілилась у І. Канта у так званому *категоричному імперативі* «*Вчиняй так, щоб максима твоєї волі могла слугувати за загальне правило*» та «*Стався до людей так, як би ти хотів, щоб вони ставились для тебе*». Ці універсальні моральні приписи роблять людей кращими, і це є вагомим аргументом на користь їхнього прийняття як керівних засад нашого життя.

Цей короткий виклад суті кантівської «Критики чистого розуму», котрий може слугувати методичним матеріалом для аспірантів при вивченні ними кантівського вчення, став для мене можливим завдяки такій креативній інтерпретації кенігсберзького філософа Володимиром Шинкаруком, коли на підставі глибокого аналізу його теорії пізнання, логіки та діалектики ним було творчо відтворено, а по суті, створено, концентрований новаційний смисловий контент, який відрізняється від оригіналу цілковитою транспарентністю. Для того, щоб ясно зрозуміти та відтворити суть думок генія, слід за своїм рівнем відповідати геніальності, і таким був дорогий моєму серцю Вчитель.

Список використаної літератури

- Кант, І. (2000) *Критика чистого розуму* / ред. Станіслав Вишенський; передмова Анатолій Лой; переклад з нім. та прим. Ігор Бурковський. Київ, Юніверс, 504 с.
- Шинкарук, В. І. (1974) *Теорія познання, логіка і діалектика І. Канта: (І. Кант як родоначальник німецької класическої філософії)*, Киев, Наук. думка, 335 с.

*Oleksandr Kyrylyuk***TRANSPARENT IMMANUEL. I. KANT AND V. SHYNKARUK:
CREATIVITY OF HERMENEUTIC INTERPRETATION**

Tricky texts of German classical philosophy, which contain a lot of complicated terms and concepts, can be adequately understood only by an experienced philosopher. As a result, Kant's works have many interpreters who retell his works as simply as possible. Volodymyr Shynkaruk in his book about Kant, which was published fifty years ago and has not lost its relevance, not only retells the "Critique of Pure Reason", but gives its hermeneutic interpretation. Instead of a retelling, he gave us such a creative interpretation of Kant's main work, which revealed to us its meanings that cannot be conveyed to the reader in a retelling. Essentially, Shynkaruk created a concentrated innovative semantic content that differs from the original in its transparency. This allowed me, the author, to convey the content of Kant's teaching to graduate students of the National Academy of Sciences of Ukraine in the most accessible, but not simplified way. This article is published as an educational and methodical manual. Condensed like an encyclopedic article, this material is intended to be a study guide to Kant's philosophy for everyone who is interested in it.

Key words: Kant, Shynkaruk, "Critique of Pure Reason", transcendental philosophy, Ding an sich selbst, agnosticism, categorical imperative.

References

- Kant, I. (2000) *Krytyka chystoho rozumu* [Critik der reinen Vernunft] / red. Stanislav Vyshenskyi; predmova Anatolii Loi; pereklad z nim. Ta prym. Ihor Burkovskiy. Kyiv, Yunivers, 504 p.
- Shynkaruk, V. I. (1974) *Teoriya poznaniya, logika I dialektika I. Kanta: (I. Kant kak rodonachalnik nemeckoj klassicheskoy filosofii)* [I. Kant's Theory of Cognition, Logic and Dialectics: (I. Kant as the Ancestor of German Classical Philosophy)]. Kyiv, Nauk. Dumka, 335 p.

Стаття надійшла до редакції 1.06.2023

Стаття прийнята 27.07.2023